

Výzkum porozumění textu *Babičky* žáky ZŠ: srovnání kritické edice a vydání jazykově aktualizovaného¹

Jana Sotlová, Robert Adam, ÚČJTK FF UK

robert.adam@ff.cuni.cz

Klíčová slova: ediční zpracování textu, porozumění textu, edice klasické literatury, jazykové úpravy

Key words: edition of a text, text comprehension, editions of classical literature, language updates

Research of Comprehension of the novel *Babička* by Primary School Students – Comparison between Critical Edition and Edition Updated to Modern Language

The article summarises the procedures and results of the research that was conducted by means of methodological tests. The tests were presented to students of the second grade of primary schools. The research was focused on understanding selected passages of the novel *Babička* by Božena Němcová. The passages were taken from critical edition and from edition updated to modern Czech.

¹ Tento příspěvek vznikl za podpory projektu Univerzity Karlovy Progres Q10 *Jazyk v proměnách času, místa, kultury*. Shrnuje a interpretuje výsledky výzkumu provedeného J. Sotlovou v rámci její diplomové práce (Sotlová, 2018, vedoucí práce R. Adam).

Kriticky připravené čtenářské edice klasické novočeské literatury i edice od nich odvozené skoro vždy přizpůsobují grafickou (neslyšitelnou) složku textu dnešní pravopisné normě, avšak téměř všechny jazykové jevy výchozího textu v textu vydávaném ponechávají, at už jde o archaismy, dialektismy, nebo jazykové zvláštnosti autora (Havel – Štorek, 1971). Edice klasických děl určené dětem a školám byly do roku 1989 připravovány jednotným způsobem podle zásad formulovaných na základě odborné diskuse, která proběhla v časopise *Literatura ve škole* ve druhé polovině 50. let 20. století (Komárek et al., 1955; Kolektiv bohemistů VŠP v Olomouci, 1957; Formánková – Syrovátková, 1960). Tyto zásady zohledňovaly dvojí funkci takových edic – vedle estetické také jazykověvýchovnou, a tudíž se do jisté míry odchylovaly od běžné ediční praxe ve směru výraznějších úprav textu. Ty se týkaly zejména tvarosloví a hláskosloví, kdežto starší nebo méně obvyklé jevy lexikální a slovosledné měly být až na výjimky ponechány. Součástí takto připravovaných edic pak byly vysvětlivky neznámých slov a ustálených slovních spojení.

V současné době se při vydávání pohádek a dalších textů určených dětem stále výrazněji uplatňuje přístup charakterizovaný snahou vyhnout se nesrozumitelnosti a sázením na maximální jazykovou vstřícnost dětskému čtenáři. Takové edice se vyznačují masivní úpravou jazyka včetně slovní zásoby a slovosledu, někdy i doplnováním implicitních informací a změnami smyslu (srov. Macurová, 2006). Tento přístup byl aplikován mj. na *Babičku* Boženy Němcové. V roce 2013 ji publikovalo nakladatelství Práh „v současné češtině“. Podle ediční poznámky „[t]ext knihy byl upraven s ohledem na současného dětského čtenáře tak, aby bylo podstatně usnadněno porozumění, a zároveň tak, aby se násilným a mechanickým přiblížením textu současné češtině zcela nevytratily prvky staršího jazyka a literární kvality textu“ (Němcová, 2013, s. 259). Dále jsou v ediční poznámce popsány a konkrétními příklady doloženy vedle pravopisných i změny slovosledné (pozice sponového slovesa *být*, složených slovesných tvarů, způsobových a plnovýznamových sloves, postavení příklonek, přívlastňovacích zájmen, přesunutí pozic předmětu a příslovečného určení aj.), tvaroslovné (minulý podmiňovací způsob byl změněn na přítomný, předminulý čas na minulý, genitiv záporový v předmětu byl nahrazen akuzativem, rovněž byly různým způsobem nahrazeny přechodníkové konstrukce apod.) a lexikální (nahrazeny byly některé knižní a nářeční výrazy). Nezávislá analýza úprav (Adam, 2014/2015) ukázala, že změny slovosledu byly nekonzistentní a někdy i protichůdné, že z textu byly odstraněny nejen knižní prostředky včetně běžných, jako např. slova *mnoho*, *zde*, hlásková podoba *již* či *tvar jej*, a slova užitá v nezákladním významu (např. *list* – „dopis“), nýbrž že byla také omezována obraznost a emocionální zaujetí, měněn typ vypravěče a že se ve fikčním světě upraveného textu místy vyskytuje nebo děje něco jiného než v tom původním.

Není tedy divu, že adaptace *Babičky* z nakladatelství Práh podnítila u odborné i laické veřejnosti řadu diskusí o proměně současného dětského čtenáře a míře jeho schopnosti porozumět literárnímu textu 19. století (o problémech vysokoškolských studentů bohemistiky s porozuměním těmto textům srov. Komárek, 2010/2011, aj.), o podobě jazykového vzdělávání na základních a středních školách, a především

o možnostech a hranicích jazykových aktualizací původních děl. Na jedné straně je opakován vyjadřování nutnosti přiblížit klasická díla (nejen) dětskému čtenáři, který ve změněné jazykové situaci a v proměněném sociálním a kulturním kontextu není s to původnímu textu plně porozumět, což jej od četby odrazuje, na straně druhé jsou formulovány otázky, jak velký dopad mají úpravy na autenticitu původních textů a na jejich estetickou hodnotu, zda možnost výběru upraveného textu skutečně vede k častější četbě klasických děl a co vlastně porozumění takových děl komplikuje (srov. např. Bílek, 2013, nebo Tučková et al., 2013). Porozumění textu, jímž úpravci své úpravy zdůvodňují, je tedy, zdá se, klíčovou otázkou diskusí o žádoucí podobě textů v edicích pro dětské čtenáře; zatím však chyběly výzkumy toho, které úpravy a jak moc porozumění skutečně usnadňují.

Porozumění textu přitom bývá běžně testováno v rámci zjišťování úrovně čtenářské gramotnosti, např. v mezinárodních srovnávacích výzkumech, ale i v didaktických testech státních maturit z českého jazyka a v jednotných testech pro přijímací zkoušky na střední školy a víceletá gymnázia. Ověřuje se prostřednictvím didaktických testů, které obsahují vybrané výchozí texty a ke každému z nich několik testových úloh. Nejčastěji jde o uzavřené úlohy s výběrem odpovědi, dále jsou využívány otevřené úlohy s tvorbou odpovědi: ty mohou být produkční, tj. takové, ve kterých žák odpovídá na otázku, nebo doplňovací, v nichž žák doplňuje požadovanou odpověď přímo na vynechané místo v textu (srov. např. Schindler, 2006).

Nás výzkum měl za cíl srovnat porozumění vybraným úryvkům z *Babičky* Boženy Němcové ve dvou edičních podobách: standardní kritické edici (Němcová, 1999) a výše popsané edici jazykově upravené (Němcová, 2013). Pro konstrukci testu ověřujícího porozumění textu byly oba texty srovnány, přitom byly vytipovány vhodné pasáže, které se svým zněním liší, a k nim byly vytvořeny testové otázky – ke každé z celkem patnácti ukázkám bylo připojeno od dvou do pěti úloh. V testu tak bylo celkem 45 úloh dvojitého typu: otevřené otázky s krátkou odpovědí (a to jak ukončené otázky, tak nedokončené věty) a uzavřené otázky s výběrem odpovědi (ze 2–3 možností). Testové úlohy se vždy vztahovaly pouze k úryvku, na nějž navazovaly, a byly zaměřeny na porozumění tvaroslovním variantám, skladebním odlišnostem a především rozdílům v lexiku a frazeologii. Aby byla zajištěna validita výzkumu, byly vytvořeny dvě varianty testu tak, že ty ukázkám, které ve variantě A pocházejí z kritické edice, byly ve variantě B vybrány z upravené edice a v obou variantách pocházela z každé edice polovina ukázkám.

Výzkum byl proveden v dubnu 2018 na běžné pražské základní škole a zapojilo se do něj 44 žáků osmého a 13 žáků devátého ročníku. (Edice *Babičky* z nakladatelství Práh nespecifikuje, jak starým dětem je určena.) Z celkového počtu 57 respondentů vyplnilo 27 žáků (22 z osmého a 5 z devátého ročníku) test varianty A, 30 žáků (22 z osmého a 8 z devátého ročníku) test varianty B.

Poněvadž zde nelze z rozsahových důvodů přetisknout celý test porozumění textu, uvádíme jako příklad dvě z patnácti ukázkám a všechny testové úlohy k těmto dvěma ukázkám připojené.

Ukázka 1A

Babička viděla také hned, že ta domácnost dceřina jest zcela jinaká než ta, na kterou ona posud byla navykla. První dni byla radostí a překvapením jako omámena, ale poznenáhla začalo jí být nevolno, nepohodlno v novém domovu, a kdyby těch vnoučátek nebylo, ona by záhy zase do své chaloupky se byla vrátila.

Paní Terezka měla sice některé svoje panské libůstky, ale pro ty se nemusel nikdo na ni horšít, neboť byla paní velmi dobrá a rozšafná. Matku svoji milovala paní Prošková velmi a nerada byla by ji od sebe pustila, již proto, že musela zastávat službu kastelánky v zámku, a tudy nikoho neměla, komu by zcela odevzdat mohla hospodářství i děti jako matece.

Nebylo jí tedy milé, když zpozorovala, že se babičce jaksi stýská, a ona to hned zpozorovala a uholila též, co babičce chybí! Jednoho dne pravila paní Terezka: „Já vím, mamičko, že jste zvyklá práci, že by se vám stýskalo, kdybyste měla celý den jen s dětmi chodit. Chcete-li přist, mám na hře trochu lenu; budem ho mít hodně, jestli se nám na poli zvede. Nejmilejší by mi ale bylo, kdybyste si neobtěžovala přihlídnout trochu k hospodářství. Tou dohlídkou v zámku a tím šitím a vařením strávím všecek čas, to ostatní musím přenechat cizím lidem. Prosím vás tedy, budte mi k ruce a poroučejte se vším, jak se vám líbí.“ (Němcová, 1999, s. 14–15)

Ukázka 1B

Babička také hned viděla, že dceřina domácnost je zcela jiná než ta, na kterou ona byla dosud navyklá. První dni byla radostí a překvapením jako omámená, ale poznenáhlu se začala v novém domově cítit nesvobodně a nepohodlně, a kdyby nebylo těch vnoučátek, brzy by se zase vrátila do své chaloupky.

Paní Terezka měla sice některé svoje panské libůstky, ale kvůli nim se nad ní nikdo nemusel pohoršovat, neboť byla paní velmi dobrá a rozšafná. Paní Prošková svoji matku velmi milovala a nerada by ji od sebe pustila, už proto, že musela zastávat službu kastelánky v zámku, a neměla nikoho jiného, komu by mohla zcela odevzdat hospodářství i děti, než matku.

Nebylo jí tedy milé, když zpozorovala, že se babičce jaksi stýská, a ona to zpozorovala hned a uholila také, co babičce chybí! Jednoho dne paní Terezka pravila: „Já vím, mamičko, že jste zvyklá na práci, že by se vám stýskalo, kdybyste měla celý den jen chodit s dětmi. Chcete-li přist, mám na půdě trochu lnu; budem ho mít hodně, jestli se nám na poli vydáří. Nejmilejší by mi ale bylo, kdyby vás neobtěžovalo dohlídnout trochu na hospodářství. Tou dohlídkou v zámku a tím šitím a vařením strávím všecken čas, to ostatní musím přenechat cizím lidem. Prosím vás tedy, budte mi k ruce a poroučejte, jak se vám líbí.“ (Němcová, 2013, s. 9–12)

Úlohy

- 1) Jak se babička začala cítit u své dcery po prvních dnech?
 - a) Bylo jí (fyzicky) špatně.
 - b) Cítila se osamělá.
 - c) Cítila se tísnivě.
- 2) Jak rychle došlo u babičky k této změně jejího stavu?
 - a) náhle
 - b) zvolna
- 3) Jak by mohli okolní lidé reagovat na panské libůstky paní Terezky?
 - a) Mohli by se na ni zlobit.
 - b) Mohli by projevit odpor.
 - c) Mohli by se urazit.
- 4) Jakým způsobem by měla babička nejlépe pomoci paní Terezce?
 - a) Měla by se starat o domácnost.
 - b) Měla by udávat rozkazy dětem a rozdělovat jim práci.
 - c) Měla by vést domácnost za svoji dceru a zadávat úkoly i jí.

Ukázka 2A²

Po trávě se procházeli pávi, o nichž babička říkala, že mají andělské peří, dábel-ský křík a zlodějský krok, hejno kropenatých, kříčících perliček. Bílí králiči seděli v trávě, stříhalí ušima, na každý hluk se bojácně rozprchlí. Pěkná srna s červeným obojkem ležela na zápraží a několik psů se toulalo po dvoře. Sotvaže na ně děti křikly, radostně zaštěkly, přiskákaly k dětem, začali běhat do kruhu a div je samou radostí nepovalili na zem. Také srna přišla na Adelčino zavolání a svým modrým okem hleděla na děvčátko tak mile, jako by chtěla říci: „Ach, ty jsi ta, co mně nosí dobrá sousta, vítám té!“ Adelka jí to musela vidět na očích, protože honem sáhla do kapsičky a podala srně kousek žemle. Ta si ji vzala a běžela pak za děvčátkem.

„Kde se tu berete, vy bando!“ volal odkudsi hlas a za chvíli vyšel z komory myslivec v lehkém zeleném kabátu, domácí čepičku na hlavě. „I to jsou milí hosté,“ zvolal, když uviděl babičku: „Vítáme – jen dál. Hektore, Diano, Amino, jedete! Vždyť není slyšet vlastního slova,“ obořil se na psy. Babička vešla do stavení, nad jehož vchodem byly veliké jelení parohy. V síni viselo několik pušek, ale hodně vysoko, aby na ně dítě nemohlo dosáhnout. Babička se pušky velmi bála, i když nebyla nabité, a když se jí pan myslivec smál, říkala: „Kdo může vědět, co se mu stane, čert nespí!“ – „Pravda,“ říkal myslivec, „když Pán Bůh dopustí, i motyka spustí.“

Babička odpustila panu myslivci, když jí často škádlil, jen když nebral v její přítomnosti jméno boží nadarmo a když neklel; to babička nemohla slyšet, hned si zacpávala uši a říkala: „No, nač je to potřeba, ta nevymáchaná huba – **aby po vás člověk znovu vysvěcoval**.“ Pan myslivec měl babičku rád, a proto se před ní měl na pozoru, aby nezavadil o certa, který, jak on říkal, se mu **bezdečně** plete do řeči. (Němcová, 2013, s. 58–59)

² V zadání jde o ukázku 8A.

Ukázka 2B³

Po trávě procházel se páví, o nichž babička říkala, že mají andělské peří, dábelšký křík a zlodějský krok, hejno kropenatých, krhavých perlin, a bílí králci seděli v trávě, stříhali ušíma, na každý hluk bojácně se rozprchnuvše. Pěkná srna s červeným obojkem ležela na zápraží a několik psů toulalo se po dvoře. Sotvaže na ně děti křikly, radostně zaštěkli, přiskákali k dětem, začali do kruhu běhat a div je samou radostí na zem nepovalili. Také srna na zavolání Adelčino přišla a svým modrým okem tak mile na děvčátko hleděla, jako by chtěla říci: „Ach, tys to, co mně dobrá sousta nosíš, vítám tě!“ Adelka jí to musela na očích vidět, protože honem do kapsičky sáhla a kousek žemle srně podala, kterou tato vzala, běžíc pak za děvčátkem.

„Co vás všichni všudy berou, vy roto!“ volal odkudsi hlas a za chvíli vyšel z komory myslivec, v lehkém zeleném kabátu, domácí čepičku na hlavě. „I to jsou milí hosté,“ zvolal, vida babičku; „vítáme – jen dál. Hektore, Diana, Amino, půjdete! Vždyť není svého slova slyšet,“ obořil se na psy. Babička vešla do stavení, nad jehož vchodem byly veliké jelení parohy. V síni viselo několik pušek, ale hodně vysoko, aby jich dítě dosáhnout nemohlo. Babička se velmi bála pušky, i když nabita nebyla, a když se jí pan myslivec smál, říkala: „Kdož může vědět, co se mu stane, čert ne-spí!“ – „Pravda,“ říkal myslivec, „když Pánbůh dopustí, i motýka spustí.“

Babička odpustila panu myslivci, když ji začasté poškádlil, jen když nebral v její přítomnosti jméno boží nadarmo a když neklel; to babička nemohla slyšet, hned si uši zacpala řkouc: „No, nač je to potřeba, ta nevymáchaná huba – **aby člověk po vás vykropil.**“ Pan myslivec měl babičku rád, a proto se před ní měl na pozoru, aby nezavadil o čerta, který, jak on říkal, **maně** se mu do řeči plete. (Němcová, 1999, s. 58–59)

Úlohy

1) Popište, jak se chovali králci:

2) Komu je určeno myslivcovu zvolání zvýrazněné v textu?

3) Co přesně by člověk musel udělat podle babiččiných slov uvedených v textu *aby po vás člověk znovu vysvěcoval?* / Co přesně by člověk musel udělat podle babiččiných slov uvedených v textu *aby člověk po vás vykropil?*

4) Co znamená v textu uvedené slovo *bezděčně?* / Co znamená v textu uvedené slovo *maně?*

- a) neúmyslně
- b) občas
- c) schválně

Úlohy byly vytvořeny na základě vtipování jevů, které by mohly být (v tom nebo onom znění, popř. v obou) obtížněji srozumitelné. V případě věty *začalo jí být nevolno, nepohodlno v novém domovu* v první ukázce respondenti téměř vyrovnaně

volili odpověď *bylo jí (fyzicky) špatně i cítila se tísnivě* (první možnost vybralo 44 % žáků, druhou 48 %). V případě upraveného znění *začala se v novém domově cítit nesvobodně a nepohodlně* byl rozdíl mezi počtem hlasů pro tyto dvě odpovědi větší ve prospěch varianty *cítila se tísnivě* (30 % ku 50 %), ale jak je vidět, správně text interpretoval v obou verzích prakticky stejný počet žáků. V případě příslovce *poznenáhla* (v původním textu), resp. *poznenáhlu* (v textu upraveném) byl počet odpovědí *náhle* a *zvolna* v obou textových variantách téměř vyrovnaný, častěji volili žáci správnou odpověď *zvolna* v případě příslovce *poznenáhlu* (57 %), příslovce *poznenáhla* žáci častěji interpretovali jako *náhle* (52 %). V následující úloze se ukázalo, že žáci chápou výraz *horšit se* stejně často jako *zlobit se* i jako *projevit odpor* (obě tyto odpovědi byly vybrány 33 % respondentů), naproti tomu slovesu *pohoršovat se* rozumí v uvedené větě nejčastěji ve smyslu *projevit odpor* (tuto odpověď vybralo 43 % žáků) a *urazit se* (tuto zvolilo 33 % z nich). Výsledky další úlohy nepotvrdily domněnku, že zkrácení vazby *poroučeje se vším, jak se vám líbí na poroučeje, jak se vám líbí* povede k častější interpretaci postavy babičky jako velitelky udílející rozkazy ostatním. V obou textových variantách zvolila většina respondentů odpověď *měla by se starat o domácnost* (67 % u původního znění, 63 % u upraveného).

V odpovědi na první úlohu připojenou za osmý výňatek uvedlo v obou textových verzích informaci, že králci se při hluku rozutekli, zhruba 50 % respondentů – náhrada přechodníku určitým tvarem slovesa tedy na míru srozumitelnosti vliv neměla. V následující úloze bylo zjištováno porozumění myslivcově přímé řeči „*Kde se tu berete, vy bando!*“ (upravená), resp. „*Co vás všichni všudy berou, vy roto!*“ (původní), a nebyla potvrzena domněnka, že žáci budou v prvním případě častěji mylně spojovat tuto přímou řeč s příchodem babičky a dětí do myslivny. Že je replika adresována babičce a/nebo dětem, se domnivalo 53 % žáků v případě verze původní a 44 % v případě verze upravené; že toto zvolání patří psům, správně uvedlo 27 % respondentů u původní verze a 33 % u upravené. Z odpovědí na následující úlohu vyplývá převážně neporozumění jak spojení *aby po vás člověk znovu vysvěcoval*, tak spojení *aby člověk po vás vykropil*. Danou větu interpretovali správně pouze čtyři žáci (po dvou u každé verze). V další otázce bylo zjištováno porozumění příslovčím *bezděčně* (upravená) a *maně* (původní), v obou variantách určila správný význam výrazu („neúmyslně“) necelá polovina respondentů (44, resp. 43 %). Rovněž v obou variantách dále žáci volili odpověď *schválně* (zhruba 30 %), nejméně častou odpověď bylo *občas* (26 % opět v obou variantách).

Takovýmto způsobem byly statisticky vyhodnoceny výsledky u všech 45 testových úloh. Výzkum porozumění textu celkově ukázal, že výrazné jazykové úpravy *Babičky* (reprezentované zde úpravami nakladatelství Práh, které své vydání *Babičky* výslovně určilo dětským čtenářům) v některých případech skutečně mohou ovlivňovat její porozumění žáky ZŠ. Z jeho výsledků vyplývá, že část textových úprav ve vydání *Babičky* v nakladatelství Práh z roku 2013 vedla, ve srovnání s tím, jak respondenti rozuměli textu v kritickém vydání, k lepšímu porozumění textu, ale podobné množství textových změn nemělo na porozumění textu zřetelný vliv,

³ V zadání jde o ukázku 8B.

a ojediněle úpravy dokonce porozumění komplikovaly nebo vedly k dezinterpretaci. V následujících odstavcích bychom rádi shrnuli, které typy úprav měly jaký vliv na porozumění.

Nečetné případy, v nichž upravená edice porozumění znesnadňuje, jsou rozmanité: jde o nich o náhradu slova slovem příbuzným, ale jiného významu (*horšit se* > *pohoršovat se*), o syntaktické zimplicitně domněle nesrozumitelné konstrukce (*obrázky a modlitbičkami, samé to dárky z poutí* > *obrázky a modlitbičkami, dárky z poutí*) a o náhradu běžné konstrukce neobvyklým slovem (*konečně samý fábor* > *openitlené koneč*).

Četné úpravy jsou z hlediska snazšího porozumění nepodařené: text je po nich pro většinu dětí stejně nesrozumitelný jako text původní. Tyto změny mají většinou povahu lexikální či frazeologické (výjimečně i vazebné) substituce, popř. i adice, a zřejmě měly v představách úpravců učinit text explicitnějším nebo doslovnejším. Ve frazeologických či obrazných vyjádřeních obvykle docházelo současně i ke změnám slovosledu. Jde např. o náhradu *namísto* > *veskrze*, *ten více platí než já* > *ten má větší moc než já*, *já v slovu vašem jen žila* > *já jsem žila jen z vašeho slova, spořej zelenem se odívala* > *oblékala se spořej zeleným listem* aj.

Mnohé změny se ukázaly jako zbytečné v tom smyslu, že upravovaly místa pro většinu žáků neproblematicky srozumitelná: jde o některé úpravy lexikální (např. *přezdíti* > *nazvat*, *trapného myšlení* > *mučivých myšlenek*), popř. slovotvorné (*dotěravý* > *dotérný*), o řadu úprav gramatických (rušení přechodníků, změny slovosledu aj.) a o některé náhrady obrazných vyjádření doslovními (*řemeslo je páni* > *řemeslo je znamenitá věc*).

Prakticky veškeré úpravy, které skutečně významnou měrou usnadnily porozumění, spočívaly v substituci nezvyklého, dnes zastaralého výrazu, lexie nebo frazému (např. *líchotili se* > *lísali se*, *školu odbyl* > *dochodil školu*, *dostaly notného hřešení* > *dostaly vyhubováno*). Můžeme z toho dovozovat, že v oblasti lexikální usnadňuje jazyková aktualizace textu porozumění spíše než v oblasti mluvnické, ale jak bylo uvedeno v předchozích odstavcích, zdaleka ne všechny lexikální změny mají na srozumitelnost textu pozitivní vliv.

Platí tedy, že jiné změny než lexikální k usnadnění porozumění textu *Babičky žáky* 2. stupně ZŠ nevedou a že z lexikálních substitucí k němu vede jen část. Je nezbytné dodat, že substituce není to jediné, co lze s lexikálními prostředky pro dnešní děti neobvyklými udělat: alternativou je ponechat je v textu a vysvětlit jejich význam ve vysvětlivkách (třeba i na té straně, kde se vyskytují, a třeba i při každém jejich výskytu v textu), popř. v abecedně řazeném slovníčku. Takové řešení by mělo tu nepopiratelnou výhodu, že by šetrilo autorský text, nesnižovalo jeho estetickou hodnotu a neochuzovalo dětské čtenáře o nenahraditelnou jazykovou zkušenosť.

Prameny

- NĚMCOVÁ, B. *Babička*. Praha: NLN, 1999. Edice Česká knižnice.
NĚMCOVÁ, B. *Babička*. Praha: Práh, 2013.

Literatura

- ADAM, R. Do škol míří *Babička* pálící obrázky. *ČJL*, 65, 2014/2015, s. 35–38.
BÍLEK, P. A. *Babička* proměněná v moderátorku: proč by měla mít Barunka rásnou mezulánku i v roce 2013. *Respekt*, 24, 2013, č. 50, s. 68–69.
FORMÁNKOVÁ, V.; SYROVÁTKOVÁ, J. Upravovat, či neupravovat? In ČERVENKA, J. (ed.). *O pohádkách*. Praha: SNDK, 1960, s. 63–75.
HAVEL, R.; ŠTOREK, B. *Editor a text: Úvod do praktické textologie*. Praha: Československý spisovatel, 1971.
Kolektiv bohemistů VŠP v Olomouci. *Zásady pro vydávání mimočítankové četby. Literatura ve škole*, 5, 1957, s. 201–207.
KOMÁREK, K. Čeština klasiků – jazyk cizí? Problém jazykové srozumitelnosti české literatury 19. století. *ČJL*, 61, 2010/2011, s. 213–217.
KOMÁREK, M. aj. K edičním otázkám souvisejícím s mimoškolní četbou. *Literatura ve škole*, 3, 1955, s. 384–391.
MACUROVÁ, A. Čteme ještě Němcovou? Proměny textu se čtenářem a v čase. In HORKÝ, M.; HORKÝ, R. (ed.). *Božena Němcová. Život – dílo – doba. Sborník příspěvků ze stejnojmenné konference konané ve dnech 7.–8. září 2005 v Muzeu Boženy Němcové*. Česká Skalice: Muzeum Boženy Němcové v České Skalici, 2006, s. 139–147.
SCHINDLER, R. aj. *Rukověť autora testových úloh*. Praha: Centrum pro zjišťování výsledků vzdělávání, 2006.
SOTLOVÁ, J. *Vliv edičních úprav na porozumění textu Babičky žáky ZŠ*. Praha: ÚČJTK FF UK, 2018. [Nepublikovaná diplomová práce.]
TUČKOVÁ, K.; CVRČEK, V.; JANÁČKOVÁ, J.; HORKÝ, M. Mají se česká klasická díla převádět do současného jazyka? *Respekt*, 24, 2013, č. 50, s. 6.

Možnosti třetí čtenářské iniciace

Tereza Šustková, KČJL PdF UP

t.sustkova@email.cz

Klíčová slova: čtenářství, etapy čtenářského vývoje, třetí čtenářská iniciace, literární výchova, doporučená četba

Key words: reading, periods of development of a reader, third reader initiation, teaching literature, suggested reading

Possibilities of the Third Reader Initiation

The study deals with the so-called third reader initiation, i.e. the transition from the literature for children to the literature for adults. It focuses on specific needs of a teenage reader, on the risks as well as opportunities of this initiation and on optimal conditions needed for success of this transition. Special attention is paid to selection of suitable books that can bridge literature for children and literature for adults.

Chceme-li jako učitelé dopomoci žákům ke zralému čtenářství, ke čtení je motivovat a při čtení je udržet, měli bychom brát v potaz různé čtenářské fáze, mít povědomí o tom, jak se čtenářství utváří a kdy se pravděpodobně objeví ohrožující